

ЮБИЛЕЙ

ДОЦЕНТ ДОКТОР ЛИЛИЯ МАНОЛОВА НА 80 ГОДИНИ

КРИСТИЯНА СИМЕОНОВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. Л. АНДРЕЙЧИН“ ПРИ БАН
krisi1@mail.bg

Юбилеят на доц. д-р Лилия Манолова е един приятен повод още веднъж да изразим отношението си към нейната личност, съчетаваща качествата на голям учен и забележителен човек. Животът на доц. Манолова е пример за всеотдаен труд както на полето на науката, така и в педагогическото поприще на гимназиална и университетска преподавателка.

Лилия Манолова е родена на 27 март 1937 г. в град Перник в семейство, което цени трудолюбието, добротата и възрожденско преклонение пред знанието, пред словото, пред науката, пред изкуството и духовността.

През 1955 г. Л. Манолова става студентка по българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. Както като ученичка, така и като студентка, тя има щастието да попадне на много добри преподаватели. В университета нейни учители са акад. Петър Динеков, акад. Владимир Георгиев, проф. Любомир Андрейчин, проф. Мирослав Янакиев, проф. Стойко Стойков и др. По-късно в своята научна и преподавателска дейност тя се старае да приложи на практика най-доброто, което е усвоила от тези забележителни учени.

След завършване на университета Л. Манолова работи известно време като учителка в родния си град. През 1972 г. постъпва в Института за български език към БАН отначало в Секцията за съвременен български език, а след това и в Сектора по терминология, на който е съоснователка. Доц. Манолова е авторка на повече от 200 труда, засягащи най-различни дялове от езикознанието – терминология, лексикология, граматика, правопис и правоговор, езикова култура, история на българското езикознание, съпоставително изучаване на българския и словашкия език и др. Тъй като имам щастието да я познавам лично и тъй като на нея дължа интереса си към терминологията, ще започна с тази научна област. На първо място ще спомена, че на доц. Манолова принадлежи първият обобщаващ труд, посветен на българската терминология. Това е нейната монография „Българска терминология“, издадена през 1984 г. Тази разработка е предназначена не само за учени, но и за по-широк кръг читатели. Тя се състои от предговор, четири глави, заключение, показалец на термините, използвани източници и литература. В предговора авторката обяснява какво я е подтикнало да напише тази книга и какви цели си поставя с нея. В същинската част в синтезиран вид са засегнати почти всички въпроси от терминологичната теория и практика. В първата глава, озаглавена „Термин и терминология“, вниманието е насочено към важни проблеми като *що е термин*, *що е терминология*, *какви са основните характеристики на термина*, *какво е отношението между терминология и норма* и *терминология и езикова политика* и пр. Разгледани са и такива явления в областта на терминологията като *многозначност*, *синонимия*, *омонимия*, *антонимия*. Внимание е обърнато и на ставащия все по-актуален днес въпрос за чистотата в тази област.

Втората глава е посветена на терминообразуването. Разгледани са трите основни начина за образуване на езиковата форма на термина, а именно лексикално-морфологичен, лексикално-семантичен и лексикално-синтактичен, както и

процесите на терминологизация и детерминологизация. Третата глава „Начало и развитие на българската терминология“ ни запознава с възникването на тази нова научна област, чиито основи се поставят още през Възраждането от редица възрожденски учители и книжовници и впоследствие се доизгражда от много български езиковеди. В главата „Съвременни терминологични проблеми“ авторката се спира на редица актуални и до днес въпроси като правописната правилност на термините, слабостите в съвременното терминообразуване, унификацията на терминологичните системи и др. По всеки един от нерешените проблеми тя ясно изразява своето мнение и предлага конкретно решение.

Доц. Л. Манолова е авторка на още десетки статии и студии по терминология, плод на разностранните ѝ търсения в редица области на терминологията. Ще споменем „По някои въпроси на терминообразуването в българския език“, „Книжовни източници на терминологична лексика“, „Проблеми на терминологизацията в българския книжовен език“, „Образуване на научно-технически термини с оглед на силикатната терминология“, „Към правописа на някои сложни термини думи“, „Проф. Л. Андрейчин и изграждането на българската граматична терминология“, „По въпроса за черковнославянското и руското влияние върху изграждането на българската граматична терминология“, „Терминологична лексика от собствени имена“, „Проблеми на слятото и полуслятото писане в българската научно-техническа терминология“ и др. През 1992 г. Л. Манолова защитава дисертация на тема „Съпоставителен анализ на българската и словашката граматична терминология“, в която разглежда редица интересни явления и процеси от конкретната терминосистема на двата родствени славянски езика.

Висока оценка заслужават и приносите на Л. Манолова в българската терминология. На първо място ще споменем двата речника, посветени на българската лингвистична терминология, а именно „Кратък речник на българската езиковедска терминология“ (1993) и „Речник на лингвистичните термини в българския език“ (1999). По замисъл и изпълнение тези речници са гълковни. В тях чрез достъпни дефиниции и подходящи примери точно се обяснява значението на представените лингвистични термини. Тези речници изиграха своята роля не само при обучението на учениците и студентите, но и за повишаване на езиковата култура на всеки любознателен читател. Л. Манолова е съавторка на „Правописен речник на българската научно-техническа лексика“ (2001). Словникът на този речник е плод на дългогодишните събирателски усилия на много автори и на проучвания на най-различни извори и представлява най-пълната сбирка на научно-техническа лексика у нас. Речникът е първият и засега единственият справочник от този тип за българската научно-техническа лексика. Отговорен редактор и автор на концепцията и увода е чл.-кор. проф. д.ф.н. Мария Попова. Безспорно е, че този речник изигра своята значителна практическа роля в научния и културния живот на обществото, като спомогна за затвърдяването на някои норми при правописа на научно-техническите термини и като събра на едно място значително количество научно-техническа лексика. Достоянство на речника е и това, че при терминологичната лексика се посочва не само съществителното име като термин, но и прилагателните имена, причастията, глаголите и всички производни от даден термин. Напр. наред с термина *интерполатор* са дадени и останалите лексеми от неговото словообразователно гнездо: *интерполаторен*, *интерполационен*, *интерполация*, *интерполирам*, *интерполиран*, *интерполиращ*, *интерполиране*.

Освен в терминологията Л. Манолова има плодотворни научни занимания и в други области на езикознанието като теория и история на българския език, история на българското езикознание, българска граматика, езикова култура и др. Безспорни са нейните приноси в областта на езиковата култура. От многобройните публикации на тази тема ще открийм книгата „Съвременна езикова култура“ (2002). Тя е разделена на две части. Първата част, озаглавена „Поглед към миналото“, представлява кратък преглед на някои от най-важните моменти от историята на българската езикова култура. Авторката ни представя делото на

български езиковеди, писатели, общественици и творци, говорещо за всеотдайна любов към българския език и грижа за опазване на неговото богатство. Втората част е озаглавена „Съвременна езикова култура“. Тук Манолова се спира на актуални проблеми, слабости и грешки в писмената и в устната реч, представя своите наблюдения върху езика на нашите медии и публични личности и дава препоръки за правилно и точно използване на езиковите средства в речевата практика. Този труд отговаря на една от най-наболелите нужди на нашето време – грижата за правилността, чистотата и самобитността на устното и писменото българско слово. Но той е интересен и с друго. В него личи пряката връзка на Л. Манолова с нейния учител проф. Л. Андрейчин, чиято възпитаничка, сътрудничка и следовница е тя. На живота и делото на Л. Андрейчин посвещава и специална книга – „Л. Андрейчин – строител и ревнител на родния език“. Също като своя велик учител авторката блестящо съчетава таланта си на учен езиковед с дейността си на неуморна популяризаторка на правоговорните и правописните норми сред българското общество.

На подобна проблематика е посветена и книгата „Етикет и речев етикет“, тъй като речевиет етикет на всеки човек е част от неговата езикова култура. Книгата предлага на читателите един по-специфичен поглед върху културата на общуването, а именно, че нормите на поведение и етикетните правила са представени паралелно с нормите на речевиет етикет като езикова проява. Подчертава се и нещо позабранено – учтивостта и вежливостта при слушането, което е другата страна на успешната комуникация. В книгата намират място и редица въпроси, свързани с общуването с чужденци, с деловото общуване, с международния делови етикет, с невербалното поведение и др.

Много важно е и това, че всички научни трудове на Л. Манолова са написани ясно, разбираемо и четивно. Този стил на научно писане, усвоен също от проф. Л. Андрейчин, говори за дълбоката убеденост на авторката, че научното знание трябва да бъде достъпно и полезно за обществото. Само по този начин науката може да осъществи своята важна мисия в съвременния свят.

Заслужава внимание и преподавателската дейност на доц. Л. Манолова. Учителството ѝ в Перник изиграва ролята на чудесна школа за университетското преподаване. Л. Манолова е преподавала български език на чужденци в Медицинската академия (1977–1981 г.), в периода 1981–1986 г. работи като лекторка по български език и цивилизация в университета „Ян Амос Коменски“ в Братислава, а от 1992 г. е преподавателка по различни езиковедски дисциплини в ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград. Навсякъде тя е много обичана от своите студенти, към чието обучение се отнася не само с голямо чувство на отговорност, но и с много любов, доброта и човеколюбие. С личния си пример тя учи своите студенти и последователи да бъдат добри хора, отзивчи към проблемите на другите, великодушни и безкористни.

Затова днес ние, нейните колеги и приятели, с благодарност искаме да заявим, че освен прекрасен учен и учител доц. д-р Лилия Манолова е и прекрасен човек, много добър и скромен, много мил, сърдечен и внимателен човек. Не само в науката, но и в живота тя винаги е готова да предложи идея, да даде съвет, да помогне. Л. Манолова непрекъснато се стреми да бъде полезна и да раздава на хората най-доброто от себе си. Ние от все сърце ѝ желаем здраве и дълголетие, за да има възможност да продължи да ни предава своите знания, своята любов и грижа към българския език и своите лични и човешки добродетели.

НА МНОГАЯ ЛЕТА, МИЛА УЧИТЕЛКО!

✉ Д-р Кристияна Симеонова
Секция по терминология и терминография
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН
бул. „Шипченски проход“, 52, бл. 17, 1113 София, България